

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput VII. Quæritur quid sit gratia?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83656)

dilectionem, & subministrando virtutem; subdistinguo, Atque id pertinet ad gratiam habitualement, nego: ad actualement, concedo. Vera est etiam minor propositio; potest enim Spiritus Sanctus inhabitans subministrare adiutorium operationis, & sanctam inspirare delectationem. Atque si id impertiatur, aderit actualis gratia ad bene operandum necessaria.

13. *Obiectio 4ta* Dices 4. Habitus est perfectior actu. Potest ergo actum ipsum efficere = Resp. dist. ant. Habitus est perfectior actu, ut Scholæ loquuntur, secundum quid, quatenus diuturnior & permanens est, conc. Est perfectior simpliciter &

absolute, nego. Sicut enim turpius est male agere, quam posse male agere; ita perfectius est facere bona, quam posse. Ad illud vero quod infertur, dico posse quidem habitum proportionatos sibi actus efficere, sed accedente concursu ordinis gratiæ, id est adiutorio voluntatis, & operis. Nec sequitur, si habenti gratiam alia gratia est necessaria, dabitur processus in infinitum, ut quidam obiectant. Nam habenti gratiam habitualement est necessaria actualis, non vero alia habitualis quemadmodum oculo plenissime sano non est necessaria sanitas, sed candor lucis; & qui firmo corpore est, non indiget valetudine, sed alimentis.

CAPUT VII.

Quæritur quid sit gratia?

SUMMARIUM.

1. Quid hic intelligatur nomine gratiæ.
2. Opiniones Doctorum.
3. Resolvitur quæstio, & declaratur.
4. Ac probatur ratione extrinseca.
5. Probatur ratione intrinseca.

6. Explicatur per sententias aliorum.
7. Eademque conciliantur.
8. ponitur corollarium.
9. & 10. Solvuntur obiectiones.

1. Quid hic intelligatur nomine gratiæ.

ARBITROR ex dictis manifestum, nos Gratiæ nomine minime significare hoc in libro Conditoris dona ad naturam spectantia, inter quæ in creaturis ratione præditis facultas liberi arbitrii singulare est ac præcipuum. Quamquam & dona istiusmodi non immerito *Gratiæ* dicuntur, significante Gratiæ vocabulo omne id, quod alteri *gratis*, id est liberalitate donatoris confertur. Eam ob rem non improbanda ratione gratia Dei dicitur qua creati sumus, quia non præcedentium aliquorum bonorum operum meritis, sed gratuita Dei bonitate donata est, scribit Augustinus Epist. 177. alias 95. Quibus similia habet de Prædestinat. SS. cap. 5. ostendens quo jure sit gratia, qua sumus anima via rationalia, discernimurque à pecoribus. Ac multo minus de illa nunc dissertatur gratia, quam latini Scriptores appellant aut auctoritatem, aut amicitiam, aut beneficii memorem animum, aut rationem studiumque, quibus gratificamur alicui, sive in memoria & remuneratione tenemus officiorum, honorumque observantiam. Gratiam itaque dicimus hoc loco beneficium nobis divina liberalitate collatum, non quod ad naturam attinet, vel ad proprietates illius, sed quod pertinet ad supernaturalem beatitudinem, atque ad eam comparandam intellectum

R. P. Berti Theol. Tom. III.

illustrat, & voluntatem corroborat. Præcipue autem loquimur de gratia actuali; nam habitualement quam vocant, ad controversias Pelagianas non spectat, eaque erit sequentis libri XIX. argumentum.

In quo autem actualis Gratiæ sit constituenda natura, viri Theologi non consentiunt. Thomistæ complures illam statuendam arbitrantur in actuosa qualitate, quæ physice nostrum velle operatur. Et de efficientia quidem physica ego sane doctis viris plenissime adhaereo, cum moralem efficientiam attrahentem sola propositione objecti, salva aliorum opinione, non valeat tarditas ingenii mei à lege, atque doctrina discernere. Cæterum hæc percipio quid sit illa qualitas, illamque scio Thomistis omnibus non probari: nam adversus illam acerrime pugnat Joannes Gonzales Controv. 1. de Gratiæ art. 3. statuunt alii naturam Gratiæ in motibus indeliberatis intellectus & voluntatis quos nonnulli putant fieri à Deo sine nobis, ut Alvarus Pelagius, Capreolus, Vega: alii probabilius tenent effici etiam à potentiis animæ; cum enim sicut vitales, & intrinseci, petunt proculdubio intrinsecum, & vitale principium. Quæ sententia inter Theologos etiam Notusfrates videtur esse communior. Emmanuel Maignanus videtur actualement gratiam

2. Opiniones Doctorum.

M

tiam constituere in motione Dei ipsos actus indeliberatos præveniente; quæ fuit etiam sententia memorati Joannis Gonzales, citata Controversia art. 4. Thomas Braduardinus, Estius, Tiphanius Jesuita, alique Gratiam nihil aliud esse contendunt, quam Dei voluntatem & misericordiam nobis intime præsentem, & in nobis gratuito affectus salutare operantem; quemadmodum concursus Dei prævius ad opera naturalia plurium Theologorum sensu nihil est aliud, quam omnipotentia divina intime secundis causis assilens, easque pro singularum conditione juvans, ac præmovens. Cæterum hæc postrema opinio, licet plausibilis admodum, potius gratiæ demonstrat principium, quam naturam, atque ego ex his omnibus unam sententiam conficio, quam arbitror esse certissimam, nam in singulis veri aliquid inesse deprehenditur.

3.
Resolvitur
quæstio &
declaratur.

PROPOSITIO. Gratia est actus intellectus & voluntatis, sive mentis illustratio, & inspiratio charitatis; sed magis in delectatione, quam in illuminatione sita est; efficitur autem motione Dei, quæ est ipsa Dei voluntas subministrans hanc delectationem, & charitatem, & potest sensu non malo qualitas appellari.

Quod Gratia Dei complectatur collustrationem mentis, & delectationem voluntatis facillimum est suadere. Primo enim sacra litera gratiam appellant lucernam super caput splendentem, benedictionem dulcedinis, cordis inclinationem, & cor novum, dilectionem, charitatemque; atque illam explicant verbis pulsandi, invitandi, vocandi, trahendi: quæ omnia interiorum sensum mentis, & voluntatis commonstrant. II. S. Pontifex Cælestinus in Epist. ad Galliarum Episcopos cap. 8. scribit: *Præparatur voluntas à Domino, & ut boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium.* III. Etiam Tridentinum Concilium sess. VI. can. 3. Gratiam vocat prævenientem Spiritus Sancti inspirationem, atque ejus adjutorium: & cap. ejusdem sess. 6. declarat in nobis gratiam operari *tangente Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem.* IV. Insuper Augustinus lib. 11. de Peccatorum meritis cap. 17. Gratia munus esse demonstrat, *ut innorescat, quod latebat, & suave fiat quod non delectabat.* Et proximo cap. 19. gratiam vocat certam scientiam, & victtricem delectationem, nec non lucem, qua illuminantur tenebræ, & suavitatem, quæ dat fructum

suum terram nostram. V. Postremo suffragatur etiam Theologica ratio: Duo enim sunt, quæ hominem ab operibus salutaribus retrahunt, sive quia latet, sive quia non delectat quod faciendum est; Ergo Gratia adjutorium, quod avertit hujusmodi impedimenta, erit illustratio mentis & lumen ostendens quod antea latebat, & inspiratio dilectionis suave reddens quod antea non delectabat, ut nuper dicebam cum Augustino.

Hanc inspirationem dilectionis potius, quam illuminationem mentis, esse illam Gratiam, pro qua Sanctus Pater decertavit, existimo in Augustino rem esse majoribus quasi theatris propositam. Et quamquam id ante omnium oculos posuerim præcedenti cap. 5. prop. 3. nunc eandem veritatem testimoniis, & rationibus confirmabo. Itaque S. Pater de Gratia Christi cap. 6. redarguit Pelagium, quod doceret quidem Deum nostram possibilitatem gratiæ suæ semper adjuvare auxilio, sed non laudem dedisse Deo, confitendo, *Quia si sic vult homo, tamen ejus voluntati Deus ardorem dilectionis inspiret.* Gratia ergo voluntatis & operis, quam denegabant Pelagiani, est sanctæ dilectionis inspiratio. Sequenti cap. 9. probat S. Pater legem, atque doctrinam non esse gratiam, quoniam ad operandam justitiam lex humanam voluntatem non adjuvat: *Nemo, inquit, potest legem implere per legem.* *Plenitudo enim legis charitas; charitas autem Dei non per legem diffusa est in cordibus nostris, sed per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Proinde per legem gratia demonstratur, ut lex per gratiam compleatur. Igitur juxta Augustinum Gratia, qua legem implemus, est charitas. Proximo cap. 10. de eodem Pelagio ait: *Istam aliquando gratiam fateatur, quæ futuræ gloriæ magnitudo non solum promittitur, verum etiam creditur, & speratur; nec solum revelatur sapientia, verum etiam & amatur.* In amore ergo gratia potissimum sita est. Undecimo capite ostendit in magnitudine revelationum posse elationem existere, & de charitate tantummodo scriptum esse, *Charitas non emulatur, non inflatur.* Unde infert gratiam non esse revelationem sapientiæ, sed dilectionem. Præclara sunt quæ S. Pater habet capite primo ac vicelimo: *Cum ergo dicat Scriptura, Charitas ex Deo est, vel quod est amplius, Deus charitas est, cum aperitissime clamet Joannes Apostolus, Ecce qualem charitatem dedit nobis pater, ut filii*

4.
Ac probatur
ratione ex-
trinseca.

fili Dei vocemur & finis, iste audiens, Deus charitas est, quare adhuc usque contendit, quod ex illis tribus tantummodo possibilitatem habeamus ex Deo, bonam vero voluntatem, bonamque actionem habeamus ex nobis? Quasi vero aliud sit bona voluntas, quam charitas, quam Scriptura nobis esse clamat ex Deo, & à Patre datam, ut filii ejus essemus. Quibus manifestissime docemur, gratiam bonæ voluntatis & actionis, quam denegebat Pelagius, nihil aliud esse quam charitatem. Legatur & prope finem capitis 26. ubi expendens Apostolica verba, *Fides per dilectionem operatur*, in hunc plane modum proloquitur: *Ac per hoc gratiam Dei, quæ charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, sic constiteatur qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni sine illa, quod ad pietatem pertinet, veramque iustitiam, fieri posse non dubitet.* Constat itaque gratia in charitate per subministrationem Spiritus in cordibus nostris diffusa. Atque similia in aliis contra Pelagianos editis libris passim Augustinus deprædicat.

Et quidem ratione plurima. Primo namque non est consequens, ut qui habet donum scientiæ, habeat etiam donum gratiæ adjuvantis voluntatem & operationem, ut supra ostendimus cap. 5. auctoritate & exemplis. Deinde superna mentis illustratio, tamen beneficii Dei est, eamque à Patre luminum postulamus verbis Davidicis, *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam*, & necessaria est cum ad percipienda divina mandata ac promissa, tum ad dispellendas mentis tenebras, & poenalem filiorum Adæ cæcitatem; præstat nihilominus, ut cognoscamus quid agere debeamus, non efficit ut agamus; & proinde spectat ad gratiam possibilitatis, non ad adiutorium operationis. Præterea illa proprie dicenda est gratia actualis, quam Pelagius nunquam confessus est: hunc vero hæreticum noluisse unquam profiteri gratiam consistentem in inspiratione fragrantissimæ, & luminosissimæ charitatis, tradit expresse Augustinus memorato libro de Gratia Christi cap. 35. & nos supra notum statutumque reddidimus. Denique nihil est gratia, nisi bonorum operum principium, & virtus illa animæ inhaerens, qua bonum, & salutare opus prosequimur. At radix & principium bonorum operum est charitas, dicente Augustino de Spir. & lit. cap. 14. *Non enim actus est bonus, qui de charitatis radice*

non fit. Et de Gratia Christi cap. 18. *Apostolus Paulus cum dicit radicem malorum omnium esse cupiditatem, admonet utique intelligi radicem bonorum omnium charitatem.* Et Magno Gregorio Homilia 17. in Evangelia: *Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis.* Atque eandem charitatem nos ad bona opera trahere ex eo constat, quod amor est animi pondus, & illud operamur quod nos delectat. Quod & S. Pater scribit de Spiritu & lit. cap. 3. *Quando charitas capit non latere, nisi etiam delectet, non operatur:* & habemus in communi proloquio, *Trahit sua quemque voluntas.* Ratione ergo, & auctoritate constat, gratiam actualem in delectatione, & charitate esse potissimum constituentem.

Verum cum multi, nec infimæ notæ Theologi gratiam constituent, in motionem quadam Dei præveniente charitatem; nos hanc motionem minime gratiam esse negamus: sed dicimus hanc gratiam esse increatam, sive Dei benevolentiam & voluntatem nobis inspirantem actum dilectionis; non gratiam creatam & dilectionem ipsam, qua voluntas ad bene operandum movetur; vel, ut loquamur clarius, Deum subministrantem charitatem esse principium efficiens gratiæ, charitatem gratiam ipsam esse arbitramur. Etenim per gratiam charitatem diffundi in cordibus nostris Augustinus locis supra productis aperte testatur, & in Epistola ad Paulinum 106. nunc 186. aliisque in locis plurimis gratiam docet præcedere voluntatem hominis, & prævenire charitatem. Celestinus etiam laudata Epistola ad Episcopos Galliarum definit *omnes sanctas cogitationes, & omnes motus bonæ voluntatis, non tantum quoad incrementa, sed quoad eorum exordia, referri debere ad Dei gratiam, quæ præparatur voluntas:* & D. Thoma de Veritate q. 24. art. 14. gratiam actualem esse affirmat *misericordiam Dei, per quam interius motum mentis operatur.* Hæc tamen recte sapienterque dicuntur de gratia considerata ex parte Dei; etiam si hæc considerata ex parte nostra sit gratuitus effectus ipsius divinæ motionis, videlicet motus quidam animi, sive amor & delectatio. Quare idem S. Thomas 1. 2. q. 110. art. 2. scribit: *In eo, qui dicitur gratiam Dei habere, significatur esse quidam effectus gratuitæ Dei voluntatis. Dictum est autem supra, quod dupliciter ex gratuita Dei voluntate homo adjuvatur. Uno modo inquantum*

6. Explicatur per sententias aliorum.

M 2

24111

5. Probatur ratione inuifeca.

zum anima hominis movetur à Deo ad aliquod cognoscendum, vel volendum, vel agendum. Et hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas, sed motus quidam animæ. Actus enim moventis in moto est motus, ut dicitur tertio Physicorum. Ergo etiam per Divinum Thomam Gratia, quæ comparate ad Deum est Dei voluntas & misericordia operans in nobis motum mentis, & voluntatis, si consideretur ex parte nostra, est gratuitus ejusdem voluntatis effectus, est motus quidam animi, est amor, charitas, delectatio.

7. Exdemque
conciliantur.

Ex postremis S. Thomæ verbis inferitur, neque hunc Scholasticorum principem existimasse, quod actualis gratia sit de illo genere qualitatum, quas tam magnifice celebrant Peripatetici. Quamquam enim Thomista aliqui respondent S. Thomam excludere à ratione gratiæ actualis qualitatem, quam *habitu* dicimus, non illam, quam appellant *dispositionem*; nihilominus certum est in schola Peripateticorum motum non esse qualitatem, sed actum quemdam spectantem ad aliud, ut inquit *predicamentum*. At Angelicus Doctor actua-lem gratiam contendit esse animi motum. Quomodo ergo erit qualitas? Præterea D. Thomas 1. 2. q. 112. art. 3. comparat gratiam motioni, qua Deus, secundum modum uniuscujusque, movet causas secundas ad operandum; id vero, quo Deus in naturalibus secundas causas præmovet, non est qualitas aliqua nec habitualis nec actualis. Similiter ergo gratia, qua movet ad opera supernaturalia, non erit qualitas, sed motus, alterius tamen ordinis ab illo, quo lege providentiæ creaturæ juvantur, & his ad opera supernaturalium virtutum perficienda vim & potestatem impertiens. Rursus nulla qualitas, ut demonstrat eruditus Thomista Joan Gonzales, movet intellectum, & voluntatem quoad exercitium, sed tantum quoad specificationem: id est, qualitas nullum actum operatur, nisi ab alio principio determinetur, & moveatur. Quibus addo istiusmodi qualitatem ad actum primum pertinere, non ad actum secundum. Quid est enim forma, aut qualitas inhærens, quæ est principium actus secundi, nisi id, quod Scholastici consueverunt appellare actum primum? Cum ergo gratia in nobis operetur salutares effectus, & sit adiutorium non solum possibilitatis, sed etiam operationis, nequit in qualitate consistere; imo si esset qualitas, necessaria foret ad ope-

rationem alia gratia, motus scilicet animæ, & gratia efficax non tantum prædeterminaret actum secundum, sed etiam primum, & libertatem everteret, ut demonstrat laudatus Thomista Controversia 1. art. 3. argumentatione prima, & confirmatione secunda. Atque his missis, quis percipit qualitatem constitutam in tertia Categoria posse bonæ voluntatis esse principium? quis ignorat scripsisse Apostolum ad Philipenses, quod *Deus operatur in nobis velle*? quis negat omnipotentem in cordibus nostris inspirare dilectionem, charitatem, delectationem? quis in tot Augustini libris non his vocabulis, sed physicae qualitatis nomine Gratiam designari comperit? Ergo hanc ad sensum Banessii qualitatem explodimus. Attamen quoniam homo gratia præventus virtutem habet supra naturæ vires, & potest supernaturalem beatitudinem adipisci; si *qualitatis* nomine intelligas id, quod non pertinet ad naturam, illamque aut adjuvat, aut perficit, aut exornat, certum est Gratiam esse de genere qualitatum.

COROLLARIUM.

Apparet ex his optimam esse definitionem Gratia à nobis traditam libro IV. cap. XI. & desumptam ex Augusti no-
lib. IV. ad Bonifacium cap. 5. *Gratia est inspiratio dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus.* Quæ sola definitio, si accurate expendatur, omnia quæ diximus confirmat. Deus enim dilectionem inspirans est gratia considerata ex parte Dei; & ita nos assentimur Theologis, qui gratiam nihil aliud putant, nisi voluntatem, & misericordiam Dei, sive Deum ipsum, qui nobis voluntatem bonam inspirat. Ipsa dilectionis inspiratio, nihil est aliud, quam Dei motio intellectum illuminans, & inflammans; ideoque non recedimus omnino ab illorum opinione, qui gratiam constituunt in motione quadam virtuosa. At charitas, quæ nobis inspiratur, est motus animi, & sancta delectatio trahens ad opera salutaria, & faciens, ut faciamus: & consequenter in Charitate vere & proprie consistit gratia, si consideretur ex parte nostri.

AD EA, QUÆ DICTIS ADVERSANTUR RESPONSIO.

Stant contra prædicta argumentationes, quæ sequuntur. Prima est: Gratia est necessaria ad omnia opera bona: Charitas.

8. Ponitur corollarium.

9. Proponuntur objectiones.

Charitas est opus bonum : Igitur Gratia etiam ad charitatem necessaria est. Secunda: Gratia prævenit charitatem, & voluntatem bonam; non ergo ipsa gratia in charitate, & voluntate bona consistit. Tertia: Charitas est actus supernaturalis; præsupponit itaque in voluntate principium, & virtutem intrinsecam, unde efficiatur. Quarta: Gratia ut dictum est, appellatur illuminatio, inspiratio, vocatio, & vocabulis aliis consimilibus, quæ non significant vitam aliquam animæ operationem, sed impulsus, atque vim effectricem, cuius ope anima illuminatur, atque excitatur. Quinta: Gratia saltem præveniens ea est, per quam Deus operatur in nobis sine nobis: At charitas nequit absque voluntate nostra produci: Igitur Gratia saltem præveniens ab actuali charitate distinguitur. Postrema: Intellectus ad supernaturaliter operandum indiget qualitate aliqua intrinseca, sive sit indei donum, sive propheticum lumen, sive raptus, qualis contigit Paulo, sive lumen gloriæ. Est ergo necessaria supernaturaliter qualitas etiam ex parte voluntatis ut bonum velit, & diligat.

10.
Resolvuntur.

Non est operosum ex dictis hæc statim elidere. Nam ad primum argumentum respondeo charitatem esse quidem opus bonum, sed primum, & radicem cæterorum; quod inspiratur à Deo subministratione Spiritus Sancti, ut bene operari possimus. Ad charitatem ergo est necessaria gratia increata, id est Dei benevolentia & voluntas nobis intime præsens, & gratuito beneficio tenebras mentis discutiens, & voluntatem inspiratione dilectionis alliciens. Ad cætera bona opera necessaria est ipsa charitas. Atque hoc sensu totum argumentum conceditur. Idem dicendum est de secundo; siquidem Gratia, quæ prævenit charitatem, est ipse Deus, qui illam nobis liberali donatione largitur; atque, ut inquit Estius in 2. sent. dist.

26. §. 5. Charitas, qua Deus diligit nos, prævenit charitatem, qua nos eum vicissim diligimus. Tertium pariter diluitur, dicendo actum supernaturalem præsupponere quidem principium intrinsecum; motionem scilicet Dei, qui nobis est intimior intimo nostro, & flagrantissimâ charitate innovat cor novum in visceribus nostris. Ad quartum jam diximus illuminationem & inspirationem, si considerentur ex parte Dei, esse veritatem, & charitatem, id est Deum ipsum largientem nobis lumen & dilectionem; si autem ex parte nostra, ipsam piam cogitationem, ac sanctam dilectionem nobis divinitus inspiratam. Nam & dum sol lumen diffundit, lumen & calor sunt respectu solis ejusdem impulsus & devolutio; respectu autem subsectorum corporum, horum motus & agitatio: licet si hæc ad qualitates velis referre, non est eadem ratio de summo Deo, qui charitas est, non accidente aliquo, sed substantia. Quod sequitur nullius est momenti; nam charitas, licet sit à voluntate tanquam à principio vitali, non inspiratur à Deo ob meritum aliquod naturale, sed gratis omnino: atque dum dicitur Deus per gratiam operari in nobis sine nobis, rejicitur decretum Pelagianorum, scilicet, dari gratiam secundum merita nostra. Ad ultimum dico, eandem esse de intellectu, & de voluntate rationem: & sententiâ nostrâ actualem illuminationem fidei, ac lumen propheticum nihil esse aliud, quam mentis illustrationem à Deo beneficentissima largitate productam; eamque comparate ad ipsum Deum esse intimam ejus præsentiam mentis tenebras dispellentem, & comparate ad mentem nostram, esse hujus irradiationem, & motum: quamvis loquendo de fide & gratia habituali, necnon de lumine gloriæ, admittendam censeo intrinsecam qualitatem, & habitudinem, sensu explicato libro III. cap. 3.

CAPUT VIII.

De Actualis Gratiae divisionibus.

SUMMARIUM.

1. Dividitur in gratiam gratis datam, & gratiam facientem.
2. Alia est præveniens, alia subsequens.
3. An differat ab his gratia operans, & cooperans.
4. An differat ab illis gratia excitans, & adjuvans.

5. Divisio in sufficientem, & efficacem.
6. Quomodo authoris explicatio differat à thomistis.
7. Ponitur 1. Conclusio remissivè.
8. Conclusio 2da de gratia efficaci, quid sit.
9. Obiectio adversariorum solvitur.
10. & 11. Probatur ulterius conclusio 2da.

M 3

12. Pro-